

Пам'ятаємо = Remember = Помним

До 90-річчя з дня народження професора Пелеха Л.Є.

Жданова В.М.

Відділення фізіотерапії, Інститут нейрохірургії ім. акад. А.П. Ромоданова НАМН України, Київ, Україна

To the 90th anniversary of Professor Leonid E. Pelech

Valentyna M. Zhdanova

Department of Physical Medicine, Romodanov Neurosurgery Institute, Kyiv, Ukraine

К 90-летию со дня рождения профессора Пелеха Л.Е.

Жданова В.Н.

Отделение физиотерапии, Институт нейрохирургии им. акад. А.П. Ромоданова НАМН Украины, Киев, Украина

Пелех Леонід Євстафійович
(31.05.1927 – 28.09.1994)

Цього року виповнилося 90 років від дня народження доктора медичних наук професора Пелеха Леоніда Євстафійовича (31.05.1927 – 28.09.1994) — фундатора нового напрямку в медичній науці, основоположника нейрореабілітаційної служби не лише в Україні, а і на теренах колишнього СРСР.

Доля Пелеха Л.Є. тісно пов'язана з Інститутом нейрохірургії. Леонід Євстафійович закінчив Станіславський медінститут у 1951 р., а в 1953 — почав навчання у клінічній ординатурі Київського науково-дослідного інституту нейрохірургії. Захистив кандидатську дисертацію: «Концентрація водневих іонів (рН) ліквору при пухлинах головного мозку (клінічно-лабораторне дослідження)» (1958). Леонід Євстафійович практично жив в Інституті, проводив дослідження кровообігу головного мозку, оперував хворих. Накопичений матеріал про принципи та ме-

ханізми порушень кровообігу головного мозку був узагальнений в докторській дисертації: «Тромбози і стенози сонних артерій різної етіології (етіологія, особливості клініки, принципи хірургічного лікування)» (1967). Працював керівником клініки хірургічної патології судин головного мозку, а також головним лікарем Інституту (1964–1966).

Часто пацієнти, яким було врятовано життя завдяки виконанню нейрохірургічних втручань, залишалися з руховими дефектами, порушенням мови, зору, що спричиняло інвалідизацію високого ступеня. Леонід Євстафійович направив свої зусилля на вирішення нової, надзвичайно важливої проблеми — поліпшення якості життя оперованих хворих, відновлення порушених функцій. Його зусиллями в Київському інституті удосконалення лікарів (КІУЛ) на початку 1969 р. була створена перша в Радянському Союзі кафедра реабілітації хворих неврологічного та нейрохірургічного профілю, яку він очолив. У 1970 Пелеху Л.Є. присвоєне звання професора. За короткий період існування кафедра завойовала такий високий авторитет, що у 1971 р. отримала статус Всесоюзного центру реабілітації хворих неврологічного та нейрохірургічного профілю. Центр базувався в Інституті нейрохірургії.

Професор Пелех Л.Є. та співробітники кафедри розробили методики використання фізіотерапевтичних процедур у реабілітації хворих як у ранньому післяопераційному, так і віддаленому періоді. Природні та преформовані фізичні чинники з успіхом почали застосовувати у пацієнтів при судинних захворюваннях, після ЧМТ та видалення пухлин головного і спинного мозку, при запальних процесах нервової системи, дегенеративно-дистрофічних захворюваннях хребта та у ранній післяопераційний період після видалення гриж міжхребцевих дисків, проводили лікування пацієнтів з больовими синдромами.

Були обґрунтовані питання використання фізичних чинників (тепла, холоду, імпульсних струмів тощо) у комплексі лікування нейрохірургічних хворих. Активна та пасивна електростимуляція (ЕС) м'язів кінцівок, а також ЕС з використанням електрода-валика дистальних відділів кінцівок для відновлення рухів пальців, ЕС структур мозку через вживлені електроди для зменшення спастичності, ЕС сечового міхура та кишечника — ось неповний перелік різноманітного

використання електричного струму в імпульсному режимі у хворих з метою відновлення порушених функцій. Крім того, вперше у нейрохірургічних хворих у ранньому післяопераційному періоді з метою відновлення ковтання почали застосовувати ЕС м'язів глотки з використанням внутрішніх та зовнішніх електродів, ЕС язика, а також мімічних м'язів обличчя. Була створена унікальна методика ЕС зовнішніх м'язів очного яблука при паралітичній косоокості у хворих, оперованих з приводу аневризми судин головного мозку, а також у пацієнтів, що перенесли інсульт у вертебробазиллярному басейні. Велика заслуга в цьому доцента кафедри Семенової Мирослави Іванівни, яка разом з професором Пелехом Л.Є. розробляла нові методи та методики ЕС, оптимізувала параметри, апробувала їх.

Широко використовували лікувальну фізкультуру. Одним з найбільш тяжких обмежень функціональної спроможності хворих є порушення функції ходьби, відновлення цієї навички, поліпшення якості і швидкості пересування розглядали як один з пріоритетних напрямків реабілітації хворих. Професор Пелех Л.Є. багато уваги приділяв цьому питанню, разом з доцентом Аркадієм Андрійовичем Овчаренком була створена і введена в дію монорельсова дорога для навчання ходьби хворих при парезі та параспарезі. Проведені дослідження показали, що такі тренування значно ефективніші, ніж традиційні методи навчання ходьби. Цю систему почали використовувати в ранньому післяопераційному періоді у хворих, ще не здатних самостійно підтримувати вертикальне положення тіла внаслідок м'язової слабкості, для ранньої активації.

Розробки кафедри висвітлені в численних публікаціях, методичних рекомендаціях, інформаційних листах. Пелех Л.Є. — автор 268 наукових праць, 23 патентів СРСР, 7 методичних рекомендацій. За новаторські розробки був удостоєний звання «Заслужений винахідник СРСР», нагороджений Срібною медаллю ВДНГ СРСР. Під його керівництвом виконані 1 докторська і 20 кандидатських дисертацій. Були захищені кандидатські дисертації: Земскова І.П. «Консервативні методи зниження спастичності в комплексі медичної реабілітації хворих з руховим церебральним дефектом», Цімейко В.М. «Комплексне відновне лікування хворих з порушенням рухових функцій церебрального походження», Степаненко І.В. «Відновна електростимуляція нервових структур у хворих з порушеннями рухових функцій», Попова І.Ю. «Адаптаційні можливості хворих, які перенесли ішемічний інсульт при їх нейрохірургічному лікуванні та реабілітації» та ін. В нейрореабілітації стрімко впроваджували нові технології, основані на інтенсифікації лікувальних методик, застосованні різноманітних технічних пристроїв.

Леонід Євстафійович у складі наукових делегацій побував у Швеції, Англії, Канаді. Передовий досвід використовував в лікувальному та навчальному процесі, виступав з лекціями в Канаді, запрошував зарубіжних спеціалістів до Києва. На кафедрі реабілі-

тації КІУЛ тематичне удосконалення пройшли понад тисячу спеціалістів з усього колишнього Радянського Союзу. Крім того, проводили виїзні цикли (Молдова, республіки Закавказзя та Середньої Азії). На кафедрі працювали доценти: Семенова Мирослава Іванівна та Романов Геннадій Іванович, асистенти: Феденко Юрій Захарович, Соснов Юрій Данилович, Кириченко Василь Михайлович, Божик Василь Петрович.

У 1987 р. мені пощастило слухати блискучі лекції професора Пелеха Л.Є. на циклі «Медична реабілітація хворих з органічними ураженнями нервової системи». Його знання анатомії, фізіології вражали, унікальною була ерудиція. Він вмів говорити про складні речі дуже дохідливо, ясно. Зараз, будучи на стажуванні за кордоном, я зустрічала лікарів (Латвія, Ізраїль), які свого часу пройшли підготовку на курсах у професора. І кожного разу чула: «...Професор Пелех був великою людиною, він уже тоді (35, 40 років тому) розповідав нам про те, що ми зараз успішно застосовуємо. Ми їздили вчитись в Київ до Пелеха...».

Працюючи в Інституті, я бачила, як Пелех Л.Є. доброзичливо спілкувався з пацієнтами та їх родичами, як м'яко і делікатно «керував» кафедрою. Ставлячи завдання, промовляв останню фразу: «Це ТРЕБА зробити», а потім називав співробітника по імені в кличному відмінку: «Мирославо, Ірино...». Завжди говорив українською мовою, знав польську. Леонід Євстафійович з великою любов'ю згадував місця, де народився, де минуло його дитинство, говорив: «Межирічі — найкраща частинка мого серця». Великі Межирічі Корецького району Рівненської області — княже містечко з древньою історією. За польського правління у 1914 р. на кошти земства за участю всієї сільської громади було зведено двоповерхову будівлю, яка стала окрасою села. Кожен двір підвозив цеглу на будівництво. Через декілька років гімназії присвоєно ім'я Адама Міцкевича. В цій гімназії і навчався Пелех Л.Є. Леонід Євстафійович завжди допомагав своїм землякам, консультував їх, направляв до медичних закладів. Прикладав чималих зусиль для створення бальнеологічної лікарні в м. Корець, де були виявлені джерела з родоновою водою.

Працював головою профспілкового комітету, заступником секретаря партійного бюро Інституту нейрохірургії, уважно й чуйно ставився до кожного, допомагав у вирішенні життєвих проблем. Проректор з учбової, а потім наукової роботи КІУЛ (зараз Національна медична академія післядипломної освіти імені П.Л. Шупика МОЗ України), професор Пелех Л.Є. був багатограним: блискучий нейрохірург, педагог, науковець, людина унікальної працьовитості, терпіння, цілеспрямованості, завзятості. Він живе в наших серцях, щодня ми використовуємо його унікальні методи, спираємось на той фундамент знань, що він як піонер та розбудовник нейрореабілітаційного напрямку в медицині створив. Для нас, хто зустрічався та працював з ним, він залишиться Учителем, ми пам'ятаємо його доброту, шляхетність, людяність.